

2 GEÏNTEGREERD VAKONDERWIJS

2.1 Taalleren in de context van opleiding en werk

Voor nieuwe Vlamingen is het Nederlands belangrijk om in verschillende situaties te kunnen participeren. **Taallessen** moeten daarom **doelgericht** en **functioneel** zijn. Ze moeten ervoor zorgen dat nieuwe Vlamingen snel zelfstandig kunnen functioneren in taalgebruikssituaties die voor hen belangrijk zijn. Eén van de contexten die voor hen van belang is, is de **context opleiding en werk**. Om een opleiding te kunnen volgen en werk te vinden hebben zij taal nodig. Taal is voor hen binnen deze context een middel om een ander doel te bereiken, namelijk het volgen van een opleiding die leidt tot tewerkstelling.

Taallessen voor deze doelgroep moeten daarop afgestemd zijn. Dit is mogelijk met **geïntegreerd vakonderwijs**. Cursisten worden ondergedompeld in het taalbad dat de vakopleiding biedt. **Ze leren de taal al doende door realistische taken⁵ op de opleidingsvloer** uit te voeren. Bij het uitvoeren van de opdrachten merken ze zelf welke woorden en structuren ze nodig hebben om de taak tot een goed einde te brengen. De docent kan er meteen op inspelen.

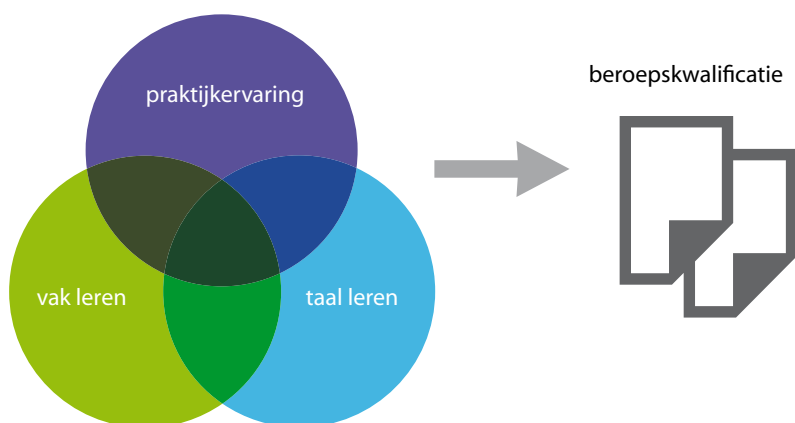
Starten met de **vakopleiding** wordt het best **niet te lang uitgesteld**. Voor zeer laaggeschoolde cursisten is het niet eenvoudig om via het gewone NT2-aanbod Nederlands te leren. Omdat ze de taal die ze in de algemene NT2-lessen leren niet meteen kunnen gebruiken in hun dagelijks wereld of werkomgeving, daalt de motivatie en zetten sommigen hun taaltraject vroegtijdig stop.

Cursisten snel toelaten tot een vakopleiding én de vakomgeving als een taalrijke leeromgeving gebruiken, **vraagt extra vaardigheden van de betrokken vakdocenten**. Deze vaardigheden moeten zij trainen in een vormingsaanbod.

2.2 Geïntegreerd vakonderwijs is ...

geïntegreerd

Bij de integrale aanpak van taal en vak leren cursisten zowel taal-, sociale en studievoordigheden als vakkennis en beroepsvaardigheden vanuit de beroepscontext. Het centrum biedt vak, taal en praktijkervaring als een harmonisch geheel gedurende het gehele leertraject aan. Taal wordt niet langer in een apart taaltraject naast de opleiding aangeboden, maar de cursisten leren de taal tijdens de opleiding én vanuit het vak.

Figuur 1: Geïntegreerd vakonderwijs biedt vak, taal en praktijkervaring als een harmonisch geheel in de opleiding aan en leidt tot een beroepskwalificatie.

⁵ Bijvoorbeeld: in het simulatiekapsalon aan een klant advies geven over het kapsel dat het beste bij hem/haar past.

motiverend

Het einddoel van het volledige leertraject is het behalen van een beroepskwalificatie wat zorgt voor intrinsieke motivatie om taal te leren.

doeltreffend

Geïntegreerde trajecten bieden heel wat voordelen.

- Het volledige leertraject duurt minder lang als vak en taal samen in één programma zitten.
- Het eindperspectief – het behalen van een beroepsdiploma – is meteen zichtbaar.
- Er is veel geschikte talige input vanuit de vakcontext.
- Er vindt interactie plaats in authentieke werksituaties waardoor taalleren in een betekenisvolle context kadert.
- De motivatie om taal te leren is groter omdat taal is ingebed in de beroepscontext.
- Er is minder uitval.

verzelfstandigend

Centra en scholen hebben de volgende verantwoordelijkheden:

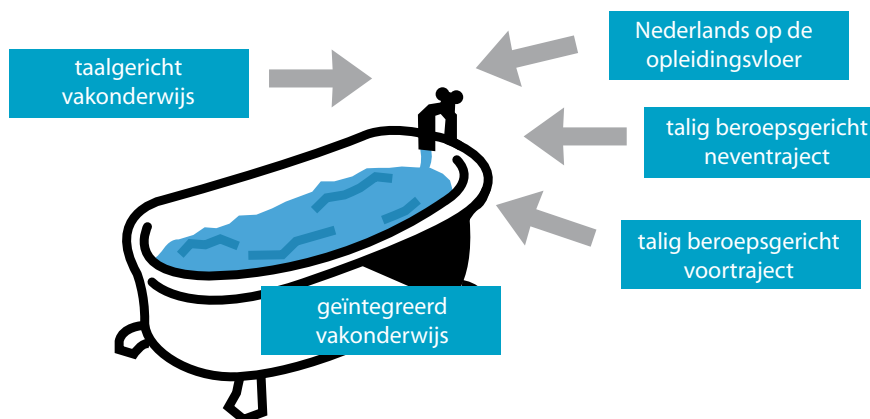
- Ze focussen op taalontwikkelen onderwijs in plaats van op het afstraffen van **taaldeficiëntie**.
- Ze vertrekken vanuit de talige startcompetenties van de beroepsgerichte opleiding en de **einddoelen van de opleiding**.
- Ze creëren de mogelijkheid voor cursisten om tijdens de vakopleiding een **taalvaardigheid te ontwikkelen die voldoende is als beginnende beroepsbeoefenaar**.
- Ze bieden cursisten een taalrijke beroepsgerichte studiecontext aan.
- Ze creëren bij cursisten leerstrategieën voor de verdere taalontwikkeling en taalredzaamheid tijdens het beroep.
- Ze stimuleren cursisten tot een zelfgestuurd proces van taalverwerving.
- Ze responsabiliseren en verzelfstandigen cursisten inzake de eigen studie- en levensloopbaan.

een taalbad

Geïntegreerd vakonderwijs bestaat uit verschillende vormen:

- taalgericht vakonderwijs
- Nederlands op de opleidingsvloer
- talige beroepsgerichte neventrajecten
- talige beroepsgerichte voortrajecten.

Geïntegreerd vakonderwijs is een taalbad. Niet alle kranen hoeven geopend te zijn. Centra hoeven niet alle trajecten aan te bieden om geïntegreerd te werken.

Figuur 2 Geïntegreerd vakonderwijs als taalbad

De keuze van trajecten hangt af van de noden van het doelpubliek en de mogelijkheden van het centrum.

2.3 Vormen van geïntegreerd vakonderwijs

Er is een onderscheid tussen een volledig **geïntegreerde leerlijn**⁶ en een ondersteunende leerlijn.

Bij een volledig geïntegreerde leerlijn bieden centra échte vormen van geïntegreerd vakonderwijs aan zoals **taalgericht vakonderwijs** en **Nederlands op de opleidingsvloer**. De taalverwerving gebeurt tijdens het uitvoeren van reële taken óp de opleidingsvloer.

Bij een **ondersteunende leerlijn** bieden centra een **talig beroepsgericht neventraject of voortraject** aan. De taaltaken zijn zo goed mogelijk in de context van de vakopleiding of het latere beroep ingebed, maar ze blijven doorgaans aangeboden in aparte taallessen tijdens de vakopleiding.

Figuur 3: Afstemming en wisselwerking tussen beide leerlijnen

Deze twee leerlijnen lopen tijdens het leertraject van de cursist doorgaans door elkaar. Taalgericht vakonderwijs en/of Nederlands op de opleidingsvloer zijn de rode draad doorheen het traject. Een **afstemming van beide lijnen**, een goede **wisselwerking** en samenwerking tussen taal- en vakdocenten zorgen voor een goede integratie van vak en taal.

2.3.1 Taalgericht vakonderwijs

Taaldeficiëntie uit zich vooral in begripsproblemen bij mondelinge en schriftelijke instructies van de vakdocent, een tekort aan woordenschat en schooltaal, problemen om antwoorden helder te verwoorden en moeilijkheden om concrete en/of beschouwelijke teksten te lezen. Om deze struikelblokken aan te pakken, wordt er in het secundair onderwijs volop en met succes geëxperimenteerd met de principes van **taalgericht vakonderwijs**. In het volwassenenonderwijs gebeurt dit nog te weinig. Het uitgangspunt van taalgericht vakonderwijs is dat **taal, leren en denken**⁷ volledig met elkaar zijn verbonden. Taalgericht vakonderwijs geeft zowel het leren van het vak als het leren van de taal de nodige aandacht in de vaklessen. Doordat de cursist tijdens de vaklessen de nodige taalsteun van **de vakdocent** krijgt, begrijpt hij de lessen veel beter en hoeft de vakdocent de lat op inhoudelijk vlak niet lager te leggen. De drie pijlers van taalgericht vakonderwijs zijn het aanbieden van voldoende **interactie, taalsteun en context** in de vakles⁸.

⁶ Deze termen zijn ontleend aan *Taalvaardigheid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid*. In: *Profiel*, nr.2 maart 2004.

⁷ Hajer, Maaike en Meestringa, Theun (2004). *Handboek Taalgericht Vakonderwijs*.

⁸ De principes van taalgericht vakonderwijs stemmen overeen met de uitgangspunten van het referentiekader *Dertien Doelen in een dozijn* (2006). Dit kader beschrijft over welke talige competenties elke docent moet beschikken. Een greep uit de taalcompetenties van dit kader zijn het aanbieden van begrijpelijk en interactief taalaanbod, het geven van voldoende feedback, het begrijpelijk formuleren van opdrachten en het toegankelijk maken van lessen door voldoende context aan te bieden.

LEREN MET INTERACTIE

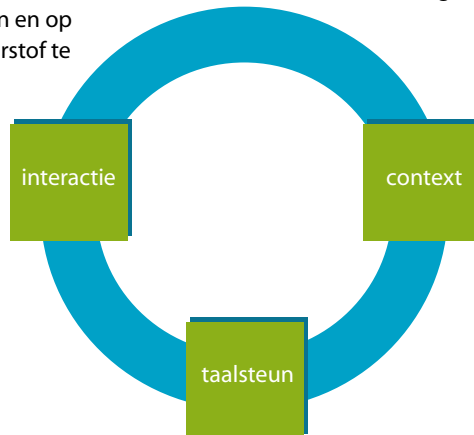
Wat? De cursisten worden aangezet om in interactie met de vakdocent en medecursisten te praten en schrijven over de leerstof door op een actieve manier veronderstellingen, vragen en bevindingen uit te wisselen

Waarom? Interactie geeft cursisten de kans om te praten over vakinhouden en op die manier de leerstof te verwerken.

LEREN MET CONTEXT

Wat? De taal wordt geleerd in voor de cursisten betekenisvolle contexten.

Waarom? De context is uiterst belangrijk voor cursisten omdat eigen ervaringen of leerstof die ze ervoor al hebben geleerd als kapstok kunnen dienen om nieuwe informatie aan vast te hangen.

LEREN MET TAALSTEUN

Wat? De vakdocent biedt de cursisten talige ondersteuning bij het begrijpen van de vaklessen en bij het produceren van taal.

Waarom? Om de vaklessen voor taalzwakke cursisten talig toegankelijker te maken.

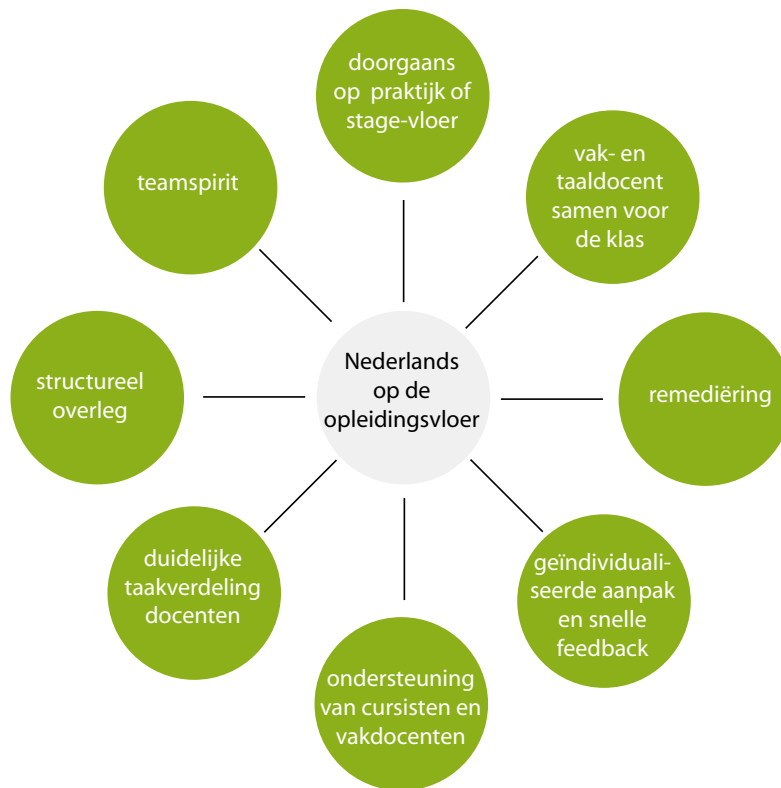
Figuur 4: De drie pijlers van taalgericht vakonderwijs zijn interactie, context en taalsteun

Taalgericht vakonderwijs is een **vaste pijler** die alle centra zouden moeten aanbieden aan alle cursisten – zowel taalzwak als taalsterk. Talige ondersteuning door vakdocenten **gedurende de volledige vakopleiding** is immers cruciaal om het taalvaardigheidsniveau van cursisten te verhogen. Alleen op die manier kan een cursist *taalgericht naar werk*.

Hoe de vakdocent taalgericht vakonderwijs concreet kan verwezenlijken, wordt beschreven in *Luik 3 Actieplan voor docenten*.

2.3.2 Nederlands op de opleidingsvloer

VDAB heeft al een grote expertise op vlak van Nederlands op de opleidingsvloer (Nodo) opgebouwd. De twee pilotscholen van dit project experimenteren succesvol met Nodo. Hieronder volgt een beschrijving van acht kenmerken van Nodo.

Figuur 5: Kenmerken van Nederlands op de opleidingsvloer

doorgaans op de praktijk- of stagevloer en samen voor de klas

In de opleiding Hulpkapper SCVO SIVO vindt Nodo plaats op de opleidings- of praktijkvloer. De **vak- en taaldocent** staan **samen in de vakles**.

Nodo is afhankelijk van de aard van de vaklessen (praktisch versus theoretisch), de heterogeniteit qua taal en taalniveau, de beschikbare tijd voor Nodo. Hierdoor kan Nodo verschillende organisatievormen aannemen.

Enkele voorbeelden⁹:

- De vakdocent geeft de vakles. De taaldocent onderbreekt wanneer cursisten begripsproblemen (kunnen) hebben bij het volgen van de les en bijvoorbeeld niet om aan vormcorrectheid te werken.
- Cursisten kunnen bij de taaldocent in het practicumlokaal de handelingen die ze uitvoeren verwoorden en het materiaal dat ze gebruiken benoemen.
- Indien nodig neemt de taaldocent taalzwakkere cursisten apart om bepaalde lesonderdelen eerst op maat van de cursisten aan te brengen of in te oefenen. In de opleiding Gediplomeerde Verpleegkunde van het Leonardo Lyceum krijgen de cursisten bijvoorbeeld extra schrijfttraining bij het maken van stageverslagen.

⁹: Bijlage 3 licht de meest voorkomende vormen van Nodo toe die in de praktijk worden toegepast.

remediërend

Nodo is remediërend van aard. De taaldocent gaat in principe enkel in op begrips- en relevante taalproblemen die zich tijdens de vakles stellen. Aangezien het gaat om specifieke taalproblemen van individuele cursisten tijdens een bepaalde vakles, leent Nodo zich er niet toe om te worden georganiseerd als een gewone module NT2 waar docenten gebonden zijn aan het behalen van eindtermen. Bij Nodo is het niet de bedoeling dat de cursisten een hoger taalniveau op de ERK¹⁰-schaal bereiken en een certificaat behalen zoals bij een gewone NT2-module. Het doel is dat ze voldoende ondersteuning krijgen om de vaklessen te kunnen volgen.

geïndividualiseerde aanpak en snelle feedback

Omdat Nodo tijdens of direct voor of na de vakles plaatsvindt, geeft de taaldocent een snelle en directe feedback aan de cursisten. De transfer van vak- naar taallessen en vice versa verloopt vlot.

didactische ondersteuning van cursisten en vakdocenten

Nodo bestaat enerzijds uit taalondersteuning voor laagtaalvaardige cursisten en anderzijds uit didactische ondersteuning voor de vakdocent. Het geven van NT2-tips aan de vakdocent behoort tot het takenpakket van de taaldocent en is een essentieel onderdeel van overleg.

Er wordt vaak aangenomen dat Nederlands op de opleidingsvloer op lange termijn uitdovend werkt. De vakdocent zou na een lange periode van intensieve coaching door de taaldocent in staat moeten zijn om zelf de nodige taalsteun te geven. Maar de praktijk leert anders: de expertise en aanwezigheid van de taaldocent blijft noodzakelijk. Het is wel zo dat het evenwicht verschuift.

structureel overleg

De inhoud van Nodo is gebaseerd op de inhoud van de vaklessen en op zeer cursistgebonden taalproblemen. Hierdoor kan de inhoud en de vorm elk semester verschillen. Dit impliceert structureel overleg tussen vak- en taaldocent en de nodige vrijstellingen om samen de vak- en taallessen in te vullen, voor te bereiden en na te bespreken.

duidelijke taakverdeling en teamspirit

Als de vak- en taaldocent samen op de opleidings- of praktijkvloer staan, is teamspirit én een duidelijke taakverdeling noodzakelijk. Het is vanzelfsprekend dat tijdens de vakles het vak primeert en niet de taal. De taaldocent mag de vakles niet overnemen, maar hij moet wel de kans krijgen om voldoende taalsteun te geven. Goede afspraken, taakafbakening en een prima verstandhouding zijn cruciaal.

¹⁰ Europees Referentiekader. Zie bijlage 1 *Vergelijkend overzicht niveau Nederlands tweede taal*.

2.3.3 Talig beroepsgericht neventraject

Een andere vorm van geïntegreerd vakonderwijs is een talig beroepsgericht neventraject. In dit traject geeft de taaldocent beroepsgerichte taallessen die gelijktijdig met en op de locatie van de vakopleiding plaatsvinden.

certificerend

Het doel van een neventraject is een hoger taalniveau te bereiken op de ERK-schaal. De cursisten kunnen een (deel)certificaat behalen. Het centrum kan een neventraject op verschillende manieren organiseren¹¹.

motiverend

De context van de vakopleiding bepaalt volledig de inhoud van het talig beroepsgericht neventraject. Taal wordt in een voor de cursisten betekenisvolle en functionele context gegeven. Wat ze leren is meteen bruikbaar in de vakles. Dat is zeer motiverend.

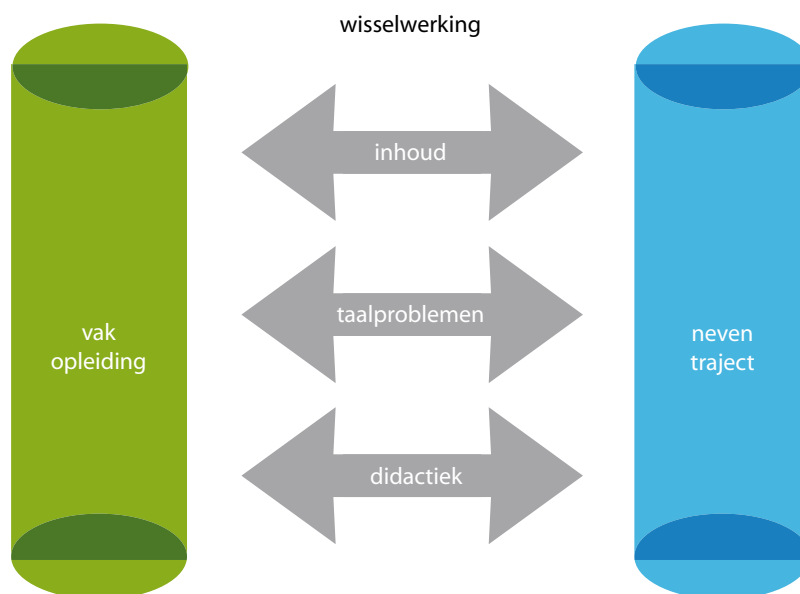
nauwe samenwerking en wisselwerking

Cursisten ervaren taal en vak als een harmonisch geheel in de opleiding. De volgende factoren spelen hierbij een rol:

- een betekenisvolle en functionele beroepsgerichte context
- één locatie voor taal- en vaklessen¹²
- samenwerking en wisselwerking tussen taal- en vakdocent

Tijdens het structureel overleg is er een uitwisseling op drie terreinen:

- de inhoudelijke invulling van het neventraject
- taalproblemen van individuele cursisten
- taalondersteuning en didactische aanpassingen in de vakles

Figuur 6: Talig beroepsgerichte neventrajecten steunen op een wisselwerking tussen vak- en taaldocent

¹¹ Zie bijlage 4 Overzicht formules om een neven- of voortraject te organiseren.

¹² De taallessen vinden plaats op de locatie van de vakopleiding.

2.3.4 Talig beroepsgericht voortraject

Een talig beroepsgericht voortraject is een talige voorbereiding op de vakopleiding. De taaldocent geeft dit traject vóór de vakopleiding. Dit voortraject hoeft niet noodzakelijk door het beroepsgericht centrum te worden georganiseerd. VDAB organiseert bijvoorbeeld tal van voortrajecten. Zo kunnen aspirant-studenten Gediplomeerde Verpleegkunde eerst het voortraject Social Profit voor Anderstaligen bij VDAB volgen. Het aanbod van VDAB blijft natuurlijk beperkt. Er zijn niet voor alle vakgebieden voortrajecten.

certificerend

Een voortraject bestaat uit beroepsgerichte NT2-lessen. Cursisten kunnen er een certificaat NT2 mee behalen. Het centrum kan op verschillende manieren een voortraject organiseren.¹³

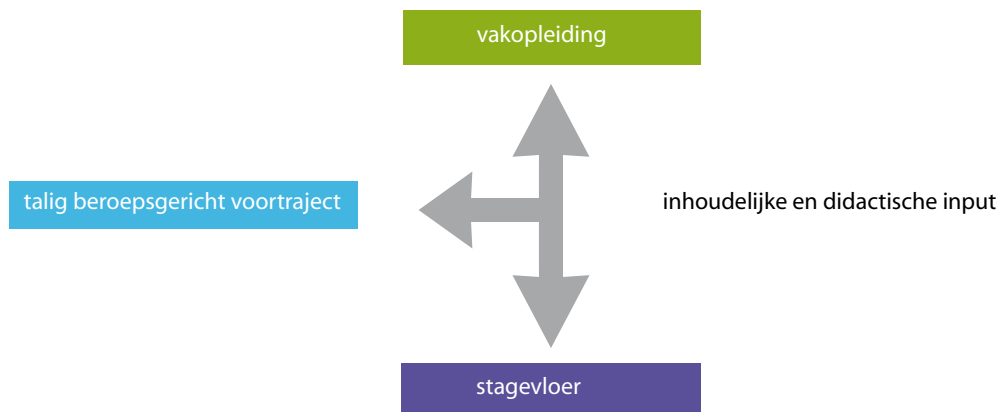
motiverend

Een verschil met een algemene cursus NT2 is dat een talig beroepsgericht voortraject sterk is ingebed in de beroepsgerichte context. De cursisten leren geen algemeen Nederlands, maar taal die onmiddellijk kadert in de functionele context van de latere vakopleiding. Dit verhoogt de motivatie om de taal te leren.

Er is wel een verschil tussen trajecten voor laaggeschoolden en hogergeschoolden. Voor laaggeschoolden is het voortraject liefst niet te lang. Ze leren gemakkelijker taal in de reële werkcontext waar veel wordt gevisualiseerd en waar taalleren gepaard gaat met het uitvoeren van handelingen. Daarom stromen zij best na het overlevingsniveau¹⁴ Nederlands zo snel mogelijk door naar een vakopleiding die Nederlands op de opleidingsvloer aanbiedt. Voor hogergeschoolden kan het voortraject langer zijn, zolang de taal sterk is ingebed in de beroepscontext.

samenwerking en wisselwerking

Belangrijk is dat er bij de organisatie en invulling van een voortraject een goede samenwerking en wisselwerking is tussen de taaldocent, vakdocenten én de stagevloer. De input van de vakopleiding en de stagevloer is **onontbeerlijk**.

Figuur 7: Er is een wisselwerking tussen het voortraject, de vakopleiding en de stagevloer.

De stagevloer kan zeer relevante contexten aanreiken voor de inhoudelijke invulling van het voortraject en aangeven met welke talige problemen laagtaalvaardige kandidaten worstelen. Omgekeerd kan de taaldocent didactische NT2-tips aan de vakdocenten en instructeurs geven.

¹³ Zie bijlage 4 *Overzicht formules om een neven- of voortraject te organiseren*.

¹⁴ A1/Breakthrough (1.1). Zie bijlage 1 *Vergelijkend overzicht niveau Nederlands tweede taal*.